

Заїка С.О., Грідін О.В.

ГЕНЕЗИС ДЕФІНІЦІЇ ІННОВАЦІЯ

Стаття присвячена генезису дефініції інновація як одній з найважливіших категорій сучасної економічної науки, в якій відбиваються найбільш загальні властивості, зв'язки і відносини між економічними агентами, що виникають з приводу розробки нових науково-технічних ідей, продукції і технологій та їх використання в процесі господарювання з метою підвищення його ефективності або отримання того чи іншого ефекту. Незважаючи на важливість категорії «інновація» і широке її використання в економічній науці та господарській практиці, єдиного загальноприйнятого розуміння інновації на сьогодні не існує. В статті розглядаються різні підходи до визначення поняття «інновація» та на підставі аналізу існуючих в науковій літературі підходів пропонується авторське визначення інновації як економічної категорії.

Ключові слова: інновація, нововведення, науково-технічний прогрес, інноваційна діяльність, продукція, технологія.

Постановка проблеми. Інновація - одна з визначальних категорій сучасної економічної науки, в якій відображаються загальні властивості, зв'язки і відносини між економічними суб'єктами, що виникають з приводу розробки та впровадження нових науково-технічних ідей, продукції і технологій та їх використання в процесі господарювання з метою підвищення його ефективності або отримання певного результату.

Інновації властиві як відтворювальному процесу в цілому, так і його окремим стадіям - виробництва, розподілу, обміну і споживання, і втілюються в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Поняття «інновація» є досить складним і багатогранним. Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених теорії інновацій, в економічній науці до сих пір не існує загальноприйнятого визначення цього терміну.

Дослідженням різних аспектів теорії інновацій займалися і займаються такі загальновідомі вчені як: І.Т. Балабанов, М.Д. Кондратьєв, О.Є. Кузьмін, І.А. Павленко, А.А. Прибитков, Б. Санто, Б. Твісс, Й.А. Шумпетер та багато інших. Незважаючи на вагомість категорії «інновація» та її широке застосування в економічній науці і господарській практиці, єдиного загальноприйнятого розуміння інновації

на сьогодні немає.

Формулювання цілей статті. Опрацювати наукові підходи до дефініції інновації, які надають розуміння її змісту, та в результаті теоретичного узагальнення різних трактувань запропонувати власне формулювання економічної категорії «інновація».

Опис основного матеріалу дослідження. Інновація – це доволі нова наукова категорія, яка стала формуватися у відповідь на вимоги практики. Для неї характерний еволюційний розвиток основних теоретичних положень і концепцій.

Поняття «інновація» (англ. *innovation* – нововведення, буквально означає «інвестицію в новацію») вперше з'явилося в наукових дослідженнях культурологів ще в ХІХ ст. і означало введення деяких елементів однієї культури в іншу. Зазвичай мова йшла про проникнення європейських звичаїв і способів організації в традиційні азійські і африканські суспільства. Інновацією називали процес адаптації нової норми культури або адаптовану норму культури. Лише на початку ХХ ст. почали досліджувати закономірності технічних нововведень [23], а на початку ХХ століття в «Теорії економічного розвитку» (нім. *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*), австрійський вчений Й. Шумпетер ввів термін «інновації», трактуючи його як зміну з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих засобів, ринків і форм організації в промисловості [34].

На його думку теорія інновацій включає п'ять випадків: виробництво нового товару, з яким споживачі ще не знайомі, або нової якості товару; використання нової техніки або технології виробництва (технологічних процесів); відкриття нових ринків збуту; використання нових видів сировини; зміни в організації виробництва та його матеріально-технічному забезпеченні.

Шумпетер Й.А. вважав, що інноваційна діяльність ґрунтується на схильності

© Заїка Світлана Олександрівна, к.е.н., доц., доцент кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, м. Харків, тел.: +38(050)2409130, e-mail: zaika_s75@mail.ru

Грідін Олександр Володимирович, ст. викладач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, м. Харків, тел.: +38(099)3101066, e-mail: aleksandr_gridin@mail.ru

підприємця-новатора до ризику, який при вдалому впровадженні нововведення одержує монопольний прибуток, а новація поступово розповсюджується і використовується іншими підприємствами, а наступне падіння норми прибутку підприємства-першопрохідця стимулює його до нових інновацій.

Пізніше в своїй роботі «Економічні цикли» (1939 р.) Й.А. Шумпетер детально розглянув інноваційні процеси та їх взаємозв'язок з циклічним розвитком ринкової економіки.

Вагомий вплив на подальший розвиток теорії інновацій мали праці російського вченого-економіста М.Д. Кондратьєва, який вважав, що перед початком і на початку висхідної хвилі кожного великого циклу відбуваються глибокі зміни в економічному житті суспільства, які виявляються в значних змінах техніки, передумовою яких є науково-технічні відкриття та винаходи. Головну роль вчений відводив науково-технічним інноваціям, які переводять господарську кон'юнктуру зі знижувальної на підвищувальну тенденцію. Під кон'юнктурою він розумів напрям і ступінь зміни сукупності елементів народногосподарського життя в порівнянні з попереднім моментом [21, с. 33].

Інновації, на його думку, є, з одного боку, однією і важливих причин початку нового циклу, з іншого - закономірним підсумком розвитку економіки в попередньому циклі.

Опираючись на ідеї Й.А. Шумпетера і М.Д. Кондратьєва вчений з Німеччини Герхард Менш в роботі «Технологічний пат: інновації долають депресію» (1975 р.) запропонував свою класифікацію інновацій за ступенем значущості. Він виокремив три основних види інновацій: базисні, поліпшуючі та псевдоінновації.

Базисні інновації Г. Менш підрозділяв на технологічні, які утворюють нові галузі та нові ринки, та нетехнологічні - зміни в культурі, управлінні, громадських послугах. На його думку, небезпеці депресії можна протистояти тільки за допомогою базисних інновацій. Базисні інновації Г. Менш відокремлював від поліпшуючих інновацій. Базисна інновація - це визначальне технологічне нововведення з його промислової реалізацією. Базисні інновації створюють нові галузі в економіці, а також робочі місця і доходи відповідно.

Поліпшуючі інновації - розвивають або удосконалюють вже існуючі галузі діяльності. У цьому випадку виникають процеси або продукти, більш досконалі, ніж їхні попередники в тому, що стосується якості, надійності, можливостей застосування або ефективності виробництва чи використання матеріалів.

Псевдоінновації спрямовані на часткове

покращання застарілої техніки і технологій та зазвичай гальмують технічний прогрес, так як вони переважно або не дають ефекту для суспільства, або приносять негативний ефект.

Г. Менш поділяв основні доміанти теорії Й.А. Шумпетера та погоджувався з тим, що інновації відбуваються в ті періоди, коли спостерігається тривала депресія. На його думку, інтегральний підхід економічної політики разом із соціальною, науковою та технологічною політикою є передумовою для прогресивної інноваційної політики. В цьому він також солідарний з Й.А. Шумпетером, який вбачав причину циклічних коливань економіки в технічних інноваціях. Для Г. Менша в питанні поживлення кон'юнктури якої-небудь країни основу представляли не технології, а інновації: «Базисні інновації задають тенденції. При відсутності перших кон'юнктура є оберненою» [25, с. 35].

Г. Менш визнавав, що погіршення фінансового становища окремого підприємства стимулює його до впровадження інновацій. Зменшення норми прибутку в старих галузях промисловості стимулює підприємців до інвестування в нові товари і технології. Таким чином, слідом за М.Д. Кондратьєвим, вчений вважав, що найбільша кількість базисних нововведень має припадати на фазу депресії великого циклу. На підвищувальній фазі нового циклу в основному відбувається поява поліпшуючих інновацій, а на початку знижувальної фази все більшу роль починають грати псевдоінновації.

Англійський економіст Крістофер Фрімен критикував подібний підхід у зв'язку з високим ризиком для підприємства інвестувати в інновації на етапі економічного спаду. На його думку, активізація інновацій повинна починатися на фазі поживлення економіки, а попит на базисні нововведення виникає з боку швидкозростаючих галузей економіки, які є основою великого економічного циклу.

На думку К. Фрімена депресія швидше пригноблює, ніж прискорює запровадження нововведень, а позитивний вплив депресії на інновації є опосередкованим, так як в момент депресії починається соціальна напруженість, що вимагає різних змін, у тому числі і організаційних, які в свою чергу створюють умови для технологічних інновацій.

Цікавою є думка німецького економіста А. Кляйкнехта, відповідно до якої в період тривалих економічних криз відбувається перехід від стратегії максимізації прибутку до стратегії мінімального відносного ризику. У такому випадку стратегія інвестицій в радикальні нововведення може виявитися оптимальною - її відносний ризик буде нижче, ніж робота на «старих» ринках.

А. Кляйкнехт, як і Й. Шумпетер та Г. Менш, вважав, що інновації нерівномірно розподілені в часі, і поліпшуючі інновації змінюють базисні, до яких він відносить тільки технологію. Водночас у нього є власне пояснення причини появи кластера інновацій. А. Кляйкнехт стверджує, що базисні інновації з'являються не в період депресії, коли підприємства мінімізують свій ризик і відмовляються від нововведень, а у фазі похваллення і на початку зростання. Цей висновок сучасні науковці вважають хибним. У період спаду, коли ефективність капіталу надзвичайно низька, прибутки знижуються, ризик для багатьох підприємств стає єдиною можливістю виживання. Обережними за цих умов є лише великі підприємства, і то лише тією мірою, яка забезпечує збереження їх монопольного становища і відносно високі прибутки. Саме тоді зростає роль дрібних підприємств як ініціаторів піонерських інновацій.

На думку американського економіста Б. Твісса інновація – це процес, що об'єднує науку, техніку, економіку та управління. Він полягає в отриманні новизни і триває від зародження ідеї до її комерційної реалізації, охоплюючи комплекс відносин, виробництво, обмін, споживання [30].

Угорський економіст Б. Санто визначав інновацію як суспільно-економічний процес, який шляхом практичного використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за властивостями технологій чи виробів. Проте, крім економічного значення інновацій, вчений також підкреслював важливу роль інновацій як чинника розвитку суспільства в цілому: «В ЄС інновація поки ще розглядається лише як економічно важливий фактор, що має першорядне значення в підвищенні продуктивності праці і збільшенні числа робочих місць. Всупереч такому явно економічному, споживчому і бухгалтерського підходу до явища інновації та важливість, яка надається сьогодні інновації як фактору розвитку, безсумнівно свідчить про прямий зв'язок між все більш значущою суспільною функцією інновації та ступенем інтелектуалізації суспільства» [29, с. 127]. Отже, за переконанням Б. Санто, інновація виступає не тільки в якості чинника підвищення економічної ефективності, але і впливає на інтелектуальну і духовну сферу життя суспільства.

П. Лемерль характеризує інновацію як «новий продукт або послугу, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, тобто будь-яке вдосконалення, яке забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії» [4].

П. Вітфілд, вважає, що «...інновація - це

розвиток творчої думки і її перетворення в готовий продукт, процес або систему». В свою чергу Ла Пьерре зазначає, що «інновація - це ідея, яка вказує на шляхи досягнення суспільних цілей новим способом або досягнення нових суспільних цілей». При цьому згідно Ла Пьерре ця ідея або система ідей може виражатися:

- використанням нових знарядь праці або в застосуванні нового принципу їх використання;
- використанням нових видів сировини і матеріалів;
- у використанні нового місця або простору, раніше не відомого людям, у реалізації нових дій» [32, с. 17].

На відміну від більшості авторів, які трактують інновацію як результат свідомої і цілеспрямованої діяльності людей, Ф. Валента вважає інновацією також процеси дегенерації, що відбуваються у господарському організмі, і процеси, що протікають стихійно, нецілеспрямовано. Це інновації негативного типу [32, с. 16-17].

За визначення П. Друкера інновація – це особливий інструмент підприємців, засіб за допомогою якого вони використовують зміни як шанс здійснити новий вид бізнесу чи послуг [11].

М. Портер і Р. Бонд поділили інновації на висхідні (*upstream*) і низхідні (*downstream*). Висхідні інновації пов'язані з науковими дослідженнями і створюють технологічні можливості. Низхідні інновації виникають слідом за висхідними та являють собою процес комерціалізації знань у формі нових видів продукції, нових способів організації виробництва і реалізації [27].

Пер Франкеліус, професор Шведської школи бізнесу, інновації визначає як щось нове в будь-якій галузі, що покращує ринок або суспільство [3].

Г. Барнет розглядаючи поняття «інновація» виділяє аспект духовної творчості і пояснює цей термін як нові думки, способи поведінки чи предмети, які якісно різняться з попередніми формами [1]. Але, нову думку хибно вважати інновацією, якщо вона є лише у свідомості людини і нею ще не висловлена. Хоча, нова думка може бути поштовхом появи нових ідей, які приводять до виникнення інновації.

Різноплановим є трактування категорія «інновація» і в довідковій літературі (табл. 1).

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації - це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Отже, відповідно до закону, під категорію «інно-

вація» підпадають і інновації в сфері послуг [17].

Визначення поняття «інновації» в тексті Закону України «Про інноваційну діяльність», на нашу думку, потребує уточнення, адже деякі

вітчизняні підприємства, замінюючи застарілу техніку, звітують про здійснення виробничих інновацій.

Таблиця 1

Визначення поняття «інновація» в довідковій літературі

Джерело	Визначення
Науково-технічний прогрес: Словник [9]	Інновація (нововведення) - результат творчої діяльності, спрямованої на розробку, створення і поширення нових видів виробів, технологій, впровадження нових організаційних форм і. т. д.
Короткий довідник ділової людини [13]	Інновація: - вкладення коштів в економіку, що забезпечує зміну поколінь техніки і технологій; - нова техніка і технологія, що є результатом досягнень науково-технічного прогресу; - розвиток винахідництва, поява піонерських і великих винаходів, як істотних факторів інновації
Статистика науки і інновацій: Короткий термінологічний словник [10]	Інновація - кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг
Інноваційний менеджмент: Довідковий посібник [15]	Інновація - це використання в тій або іншій сфері суспільства результатів інтелектуальної (науково-технічної) діяльності, спрямованих на вдосконалення процесу діяльності або його результатів
Економічний довідник керівника підприємств [18]	Інновація - вкладення коштів у нову техніку, технологію, нові форми організації праці та управління, що охоплюють не тільки окремі підприємства, але і галузь
Економіка підприємства. Словник [19]	Інновація - результат творчої діяльності, спрямованої на розробку, створення і поширення нових видів конкурентоспроможної на світовому ринку продукції, сучасних технологій, впровадження нових, адекватних ринковим умовам господарювання організаційних форм і методів управління, нових економічних структур і т. д.
Сучасний економічний словник [28]	Інновації - нововведення в галузі техніки, технології, організації праці і управління, засновані на використанні досягнень науки і передового досвіду, а також використання цих нововведень в самих різних областях і сферах діяльності
Словник сучасної економічної теорії Макміллана [12]	Інновація – джерело диференціації продукту, яке використовується виробниками для створення нового попиту і збільшення своєї частки на ринку
Словник іноземних слів [20]	Інновація – введення чогось нового; нововведена річ; модернізація, економічне вкладення коштів у нову технологію, нові форми організації праці та управління, що охоплюють не тільки окреме підприємство, а й їх сукупність, галузь
Великий економічний словник [5]	Інновація - вкладення коштів в економіку, що забезпечує зміну поколінь техніки і технологій; нова техніка, технологія, що є результатом досягнень науково-технічного прогресу

Українські вчені-економісти також не мають єдиної думки щодо визначення змісту поняття «інновація». Так, В.О. Василенко та В.Г. Шматко під інноваціями розуміють нововведення, які пов'язані із науково-технічним прогресом і передбачають відновлення основних фондів і технологій, вдосконалення управління економікою підприємства [8].

За судженням М. Крупки «інновація, як і інформація – єдиного визначення не має. Особливість цього поняття та, що його використовують у всіх без винятку галузях і в повсякденному житті. Тому конкретне тлумачення інновацій залежить від методу конкретної науки, мети дослідження або просто від наших життєвих уявлень» [22, с. 20].

На думку Д. Черваньова та Л. Нейкової «інновація - це техніко-економічний процес, який, завдяки практичному використанню продуктів

розумової праці – ідей і винаходів, приводить до створення кращих за властивостями, нових видів продукції та нових технологій, які, з'явившись на ринку у якості нововведень, можуть принести додатковий дохід [33, с. 25].

Б.Ф. Заблоцький інновацію розглядає як процес формування нового мислення, створення, розробки, впровадження у виробниче використання і розповсюдження нового технічного, товарного, системного, соціального, екологічного та іншого рішення (новації), яке задовольняє визначену виробничу, соціальну потребу чи національний інтерес [14].

Розглядаючи інновацію як процес, науковці демонструють, що вона утворюється з новаторської ідеї, яка поступово матеріалізується.

І.А. Павленко схиляється до розгляду інновацій як результату. Він вважає, що інновація – це результат творчого процесу у вигляді створених

(чи впроваджених) нових споживацьких цінностей [26]. Його точку зору з цього приводу поділяють І.Т. Балабанов та Р.А. Фатхутдінов. Так Р.А. Фатхутдінов стверджує, що «інновація – це кінцевий результат впровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного або іншого виду ефекту» [31], а на думку І.Т. Балабанова «інновація – це матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу в нову техніку або технологію, у нові форми організації виробництва праці, обслуговування і управління, аналізу тощо [6].

Деякі автори вважають [2, с. 120, 16], що різні етапи економічного циклу стимулюють неоднакові види інновацій. Так на етапі депресії доречно запроваджувати докорінні продуктивні нововведення, а на етапі підйому – поліпшуючі і технологічні інновації. Також вирішальним чинником нововведень є етапи життєвого циклу: в успішних підприємствах, які перебувають на підйомі, як правило, відсутня мотивація в інноваціях, а етап спаду, навпаки, спонукає власників до впровадження інновацій, так як нововведення стають менш ризикованими, ніж витрати на несучасні технології чи продукцію [24, с. 15-17].

Проаналізовані трактування поняття «інновація» є незначною частиною існуючих дефініцій цього терміну, адже різні науковці використовують несхожі підходи щодо його визначення: як процес, як результат, як об'єкт, як система тощо.

Окрім того, деякі автори вважають за необхідне введення трьох категорій інновацій: базова, поліпшуюча та раціоналізаційна. Базову інновацію вони розглядають як продукт, який реалізує і комерціалізує ідею, відкриття або винахід, що дозволяють здійснити прорив в конкретній галузі. При поліпшуючій інновації удосконалюються існуючі якісні і вартісні характеристики продукції за рахунок більш ефективних компонентів і матеріалів та часткової заміни технічних підсистем. А під раціоналізаційними інноваціями вони розуміють незначні естетичні зміни, які майже не впливають на параметри продукції та її

вартість [7, с. 21].

Отже, інновації – це зміни, направлені на покращення або створення нових видів продукції, використання нових технологій виробництва, нових методів просування товарів на ринку, нових форм організації виробництва тощо. Поняття «інновація», залишається для науки новим і не до кінця вивченим, так як вчені не можуть прийти до єдиного трактування цього терміну. Незважаючи на розбіжні точки зору, можна виділити головні особливості інновацій, які підтримують більшість дослідників: ознакою інновації є новизна продукції, технології або організації виробництва; інновація наявна тоді, коли нові процеси виробництва, маркетингові або організаційні методи дійсно використовуються в діяльності підприємства; метою впровадження інновації є певна вигода.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розглянувши різні погляди ряду авторів щодо визначення терміну «інновація», можна зробити висновок, що кожен з вчених-економістів вкладає в поняття «інновація» своє уявлення і думку відносно цього явища, а отже кожна з цих дефініцій є в певній мірі правильною для розуміння. Це дало нам можливість запропонувати авторське визначення даної економічної категорії. На нашу думку, інновація – це винахід, який в результаті втілення новаторської ідеї перетворюється в продукцію, яка має новітні споживчі якості, а виробництво її передбачає зміну технології та організації виробництва з метою отримання певного ефекту (економічного, соціального, екологічного та ін.).

Проведені дослідження свідчать, що без впровадження інновацій неможливе економічне зростання як країни в цілому, так і певної галузі чи підприємства. Отже, результати дослідження планується використати в подальшому при вивченні особливостей впровадження інновацій в аграрних підприємствах, так як різним видам нововведень притаманні різні типи витрат на інновації, методи організації інноваційного процесу та, як наслідок, ефективність інновацій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barnett H.G. Innovation: the Basis of Cultural Change, McGraw-Hill, New York, 1953, pp. 69-70.
2. Bezpieczeństwo energetyczne na wspólnym rynku energii Unii Europejskiej / [Redakcja naukowa Stanisław Gędek, Mariusz Ruszel]. – Warszawa: Wydawnictwo Rambler, 2015. – 325 с.
3. Frankelius P. Questioning two myths in innovation literature, Journal of High Technology Management Research, Vol. 20, No. 1, 2009, pp. 40-51.
4. Lemerl P. Innovation policy. Trends and perspectives / P. Lemerl. – OECD, 1982. – р. II.
5. Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. – [7-е изд., доп.]. – М.: Институт новой экономики, 2008 – 1472 с.
6. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент / И.Т. Балабанов. – СПб.: Питер, 2001. – 303 с.
7. Барютин Л.С. Основы инновационного менеджмента. Теория и практика: Учебник / [Л.С. Барютин и др.]; [под ред. А.К. Казанцева, Л.Э. Миндели]. – [2-е изд. перераб. и доп.]. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2004. – 518 с.

8. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник / В.О. Василенко, В.Г. Шматько. – К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.
9. Горохов В.Г. Научно-технический прогресс: Словарь. / В.Г. Горохов, В.Х. Халипов – М.: Политиздат, 1987. – 233 с.
10. Гохберг Л.М. Статистика науки и инноваций: Краткий терминологический словарь / Под. ред. Л.М. Гохберга – М.: Центр исследований и статистика науки, 1996. – 112 с.
11. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / П.Ф. Друкер; [пер. с англ.] – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 272 с.
12. Дэвид У. Пирс Словарь современной экономической теории Макмиллана / Macmillan Dictionary of Modern Economics / Дэвид У. Пирс, Владимир Автономов – М.: Инфра-М, 2003. – 610 с.
13. Евдокимова Т.Г. Краткий справочник делового человека / Т.Г. Евдокимова, Г.А. Махоникова - М.: Финансы и статистика, 1991. – 452 с.
14. Заблоцкий Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навч. посібник / Б.Ф. Заблоцкий. – Львів: Новий Світ-2000, 2007. – 456 с.
15. Завлин П.Н. Инновационный менеджмент: Справочное пособие / П.Н. Завлин, А.К. Казанцев, Л.Э. Миндели – СПб.: Наука, 1997. – 323 с.
16. Заїка С.О. Теоретичні аспекти управління інвестиційно-інноваційною діяльністю аграрних підприємств / С.О. Заїка // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – Випуск 11. – 2015. – С. 101-106.
17. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
18. Золотогоров В.Г. Экономический справочник руководителя предприятия / В.Г. Золотогоров, В.С. Рыжиков, С.В. Рыжиков. – Ростов на Дону: Феникс, 2000. – 225 с.
19. Киперман Г.Я. Экономика предприятия. Словарь / Г.Я. Киперман – М.: Юристъ, 2000. – 254 с.
20. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов / Н.Г. Комлев – М.: ЭКСМО, 2006. – 672 с.
21. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения: Избр. тр. / Н.Д. Кондратьев – М.: Экономика, 2002. – 767 с.
22. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М.І. Крупка. – Л.: Видавн. центр Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2001. – 607 с.
23. Кужева С.Н. Эволюция теории о нововведениях / С.Н. Кужева // Вестник Омского университета. Серия «Экономика». 2007. – № 2. – С. 59-68.
24. Кузьмін О.Є. Інвестиційна та інноваційна діяльність: Монографія / О.Є. Кузьмін, С.В. Князь та ін. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – 233 с.
25. Менш Г. Технологический пат: инновации преодолевают депрессию / Г. Менш. – М.: Экономика, 2001. – 115 с.
26. Павленко І.А. Економіка та організація інноваційної діяльності: Навч. посібник / І.А. Павленко. – К.: КНЕУ, 2006. – 204 с.
27. Прибытков А.А. Инновационная теория: истоки и перспективы развития / А.А. Прибытков – Киев: Арена-Пресс, 2004. – 365 с.
28. Райсберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райсберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – [3-е изд. доп.]. – М.: ИНФРА-М., 2002. – 480 с.
29. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто. – Москва: Прогресс, 1990. – 295 с.
30. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. [Пер. с англ.] – М.: Экономика, 1989. – 271 с.
31. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: учеб. для вузов / Р.А. Фатхутдинов. – [6-е изд.] – СПб.: Питер, 2008. – 448 с.
32. Хучек М. Инновации на предприятии и их внедрение / М. Хучек. – М.: Луч, 1992. – 147 с.
33. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова. – К.: Знання, 2006. – 514 с.
34. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер. – М.: Директмедиа Паблишинг, 2008. – 401 с.

REFERENCES

1. Barnett, H.G. (1953). *Innovation: the Basis of Cultural Change*. McGraw-Hill, New York.
2. Gędek, S., & Ruszel, M. (2015). *Bezpieczeństwo energetyczne na wspólnym rynku energii Unii Europejskiej [Energy security at the joint energy market of the European Union]*. Warszawa: Wydawnictwo Rambler [in Polish].
3. Frankelius, P. (2009). Questioning two myths in innovation literature. *Journal of High Technology Management Research*, Vol. 20, No. 1, 40-51.
4. Lemerl, P. (1982). *Innovation policy. Trends and perspectives* (P. II). OECD.
5. Azrilijan, A.N. (Eds.). (2008). *Bolshoi ekonomicheskii slovar [Big economic dictionary]*. (7nd ed., rev.). Moscow: Institut novoj ekonomiki [in Russian].
6. Balabanov, I.T. (2001). *Innovacionnyj menedzhment [Innovation management]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].

7. Barjutin, L.S., Kazanceva A. K., & Mindeli L. Je. (Ed.). (2004). *Osnovy innovacionnogo menedzhmenta. Teorija i praktika [The basics of innovation management. Theory and practice]*. (2nd ed., rev.). Moscow: ZAO «Izdatel'stvo «Ekonomika» [in Russian].
8. Vasylenko, V.O., & Shmatko, V.H. (2003). *Innovatsiyni menedzhment [Innovation management]*. Kiev: TsUL, Feniks [in Ukrainian].
9. Gorohov, V.G., & Halipov, V.H. (1987). *Nauchno-tehnicheskij progress [Scientific and technical progress]*. Moscow: Politizdat [in Russian].
10. Gohberg, L.M. (Eds.). (1996). *Statistika nauki i innovacij [Statistics of science and innovation]*. Moscow: Centr issledovanij i statistika nauki [in Russian].
11. Druker, P.F. (2000). *Zadachi menedzhmenta v XXI veke [Management challenges for the XXI century]*. (Trans.). Moscow: Izdatel'skij dom «Vil'jams» [in Russian].
12. Devid, U. P., & Avtonomov, V. (2003). *Slovar' sovremennoj jekonomicheskoy teorii Makmillana [Dictionary of modern economic theory of Macmillan]*. Moscow: Infra-M [in Russian].
13. Evdokimova, T.G., & Mahonikova, G.A. (1991). *Kratkij spravochnik delovogo cheloveka [A quick reference book of a business person]*. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
14. Zablotskyi, B.F. (2000). *Ekonomika i orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti [Economics and organization of innovation activity]*. Lviv: Novyi Svit [in Ukrainian].
15. Zavlin, P.N., Kazancev, A.K., & Mindeli, L.Je. (1997). *Innovacionnyj menedzhment [Innovation management]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
16. Zaika, S.O. (2015). Teoretychni aspekty upravlinnya investytsiyno-innovatsiynoyu diyal'nistyju ahrarnykh pidpryemstv [Theoretical aspects of investment management and innovative activity of agricultural enterprises]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya «Ekonomika i menedzhment» – Scientific Herald of International humanitarian University. Series «Economy and management»*, 11, 101-106 [in Ukrainian].
17. Zakon Ukrainy «Pro innovatsiynu diialnist» [The Law of Ukraine «On the innovative activity»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua>.
18. Zolotogorov, V.G., Ryzhikov B.C., & Ryzhikov S.V. (2000). *Ekonomicheskij spravochnik rukovoditelja predpriatija [Economic Handbook of the Director of Enterprise]*. Rostov na Donu: Feniks [in Russian].
19. Kiperman, G.Ja. (2000). *Ekonomika predpriatija. Slovar [The economy of the enterprise. Dictionary]*. Moscow: Jurist [in Russian].
20. Komlev, N.G. (2006). *Slovar inostrannykh slov [Dictionary of foreign words]*. Moscow: JeKSMO [in Russian].
21. Kondrat'ev, N.D. (2002). *Bolshie tsikly koniunktury i teoriia predvideniia [Big cycles of conjuncture and theory of foresight]*. Moscow: Ekonomika [in Russian].
22. Krupka, M.I. (2001). *Finansovo-kredytnyi mekhanizm innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Financial and credit mechanism of innovation development of economy of Ukraine]*. Lviv: Vydavn. tsentr Lvivskoho nats. un-tu im. I. Franka [in Ukrainian].
23. Kuzheva, S.N. (2007). Evoljucija teorii o novovvedenijah [The evolution of the theory of innovation]. *Vestnik Omskogo universiteta. Seriya «Jekonomika» – Bulletin of Omsk University. Series «Economy»*, 2, 59-68 [in Russian].
24. Kuzmin, O.Ie., Kniaz, S.V. (et al.). (2003). *Investytsiina ta innovatsiina diialnist [Investment and innovation activities]*. Lviv: LBI NBU [in Ukrainian].
25. Mensh, G. (2001). *Tehnologicheskij pat: innovacii preodolevajut depressiju [Technological stalemate: innovations overcoming depression]*. Moscow: Ekonomika [in Russian].
26. Pavlenko, I.A. (2006). *Ekonomika ta orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti [Economics and organization of innovation activity]*. Kiev: KNEU [in Ukrainian].
27. Pribytkov, A.A. (2004). *Innovacionnaja teorija: istoki i perspektivy razvitija [Innovative theory: origins and prospects of development]*. Kiev: Arena-Press [in Russian].
28. Rajsberg, B.A., Lozovskij, L.Sh., & Starodubceva E.B. (2002). *Sovremennyj ekonomicheskij slovar [The dictionary of modern Economics]*. (3rd ed., rev.). Moscow: INFRA-M [in Russian].
29. Santo, B. (1990). *Innovacija kak sredstvo ekonomicheskogo razvitija [Innovation as a tool for economic development]*. Moscow: Progress [in Russian].
30. Tviss, B. (1989). *Upravlenie nauchno-tehnicheskimi novovvedenijami [Management of scientific and technical innovations]*. (Trans.). Moscow: Ekonomika [in Russian].
31. Fathutdinov, R.A. (2008). *Innovacionnyj menedzhment [Innovation management]*. (6nd ed., rev.). Saint Petersburg: Piter [in Russian].
32. Huchek, M. (1992). *Innovacii na predpriatiji i ih vnedrenie [Innovation in the enterprise and its implementation]*. Moscow: Luch [in Russian].
33. Chervanov, D.M., & Neikova L.I. (2006). *Menedzhment innovatsiino-investytsiinoho rozvytku pidpryemstv Ukrainy [Management of innovative and investment development of enterprises of Ukraine]*. Kiev: Znannia [in Ukrainian].
34. Shumpeter, J.A. (2008). *Teorija jekonomicheskogo razvitija [The theory of economic development]*. Moscow: Direktmedia Publishing [in Russian].